ומי פירות אין מחמיצין. היינו להתחייב כרת כדאמרינן בהדיא אין חייבין על חימוצו כרת אבל לאו אית ביה ובסמוך נמי אמרינן ט) אין לשין ביין ושמן ודבש ואם לש תשרף מיד וחכמים נמי דאמרי תאכל היינו משום שיכולין לשומרה מן החמץ כשאר עיסה אבל לכולי עלמא מחמילין וקשה דלקמן (דף מ.) מסקינן גבי ל) קימחא דאבישונא אבל מי פירות שרי דמי פירות אין מחמילין משמע דשרינן לגמרי וכן פי' ר"ת דאין מחמילין כל עיקר והא דאמר תשרף מיד כשעירב עמהן מים דאז ממהרות יותר להחמיץ ועל הא אמר דאין בהן כרת אבל לאו אית ביה א אבל היכא דלית ביה תערובת מים כגון יין ושמן ושאר מי פירות שרו לגמרי וכן מוכח בסוף כל המנחות באות מצה (מנחות דף נז: ושם) דאמר אשר תקריבו לרבות מנחת נסכים לחימוץ דברי רבי יוסי הגלילי ופריך מנחת נסכים מי פירות הן ואין מחמילין אמר ריש לקיש אומר היה רבי יוסי מנחת נסכים מגבלה במים והיא כשירה והשתא אי סלקא דעתיך דריש לקיש ורבי מ) יוחנן איירי הכא בלא מים כלל ואפילו הכי כרת ליכא אבל מלקות איכא דחמץ נוקשה הוי אמאי איצטריך למימר התם מגבלה במים בלא גיבול מים נמי איצטריך קרא שלא תאפה חמץ דהוי חמץ נוקשה וחמץ נוקשה פסול למנחה כדמשמע התם במנחות (דף נג.) דקאמר התם שיאור דר' יהודה לרבי יהודה דפסול למנחות אלא ודאי היכא דליכא מים אינו מחמיץ כלל וקשה לרשב"א דחומץ האדומי חשיב ליה בפרק אלו עוברין (לקמן דף מג.) חמץ דגן גמור ע"י תערובת ואמאי והא חומץ האדומי מפרש התם נ) דרמו ביה שעורים פי' משימין השעורים ביין כדי שיחמיץ היטב והא מי פירות אין מחמילין ואפילו אם משימין מים עמהן אכתי לא הוי אלא חמץ נוקשה ואומר ר"י שהשעורים שורין במים קודם שמשימין ביין ובמי ביצים נסתפק רש"י אי חשיב מי פירות או לא לפי שאנו רואים שהעיסה נעשה עבה בהן יותר מבמים אבל ר"ת נהג היתר בדבר והיה נוהג לאכול בערב הפסח אחר ארבע שעות עוגה שנילושה בביצים והא דקאמרינן ס) בירושלמי האוכל מצה בערב פסח קודם זמנה כאילו בועל ארוסתו בבית חמיו היינו מצה הראויה לצאת בה ידי חובה וזו מצה עשירה היא:

יוצאין בדמאי. מספק ר"י אי בעי למימר יוצא דוקא דיעבד כדאמרינן הואיל ומפקיר לנכסיה וחזי ליה מכל מקום עדיין לא מפקיר להו אי נמי יוצאים אף לכתחלה הואיל ושרי לעניים ואכילת מצה נמי נקרא אכילת עניות ב: אכסניא. מפרש בירושלמי נכרים: שחילל על גב קרקע דרחמנא אמר ונתן הכסף. תימה אי כסף משמע ליה דווקא נימעוט שוה כסף ואי יליף מישיב דשוה כסף ככסף אפילו קרקע נמי ונראה לר"י דילפינן בכלל ופרט וכלל ויסף חמישיתו כלל כסף פרט והיה לו חזר וכולל מה הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו ממון וכו' יצאו קרקעות ועבדים ושטרות וכן מוכח בפרק יש בכור (בכורות דף נא.) דתנן אין פודין לא בעבדים ולא בשטרות ולא בקרקעות ולא בהקדשות ומפרש התם בגמרא ולא הקדשות בכל אלו ובכור יליף התם בכלל ופרט וכלל ע) וכן נמי יש לפרש הקדשות ומיהו תימה מאי מיבעי ליה בפ' הזהב (ב"מ דף נד.) חומש מהו שיתחלל ע"ג קרקע והא עיקר המיעוט בחומש כתיב ויסף חמישית כסף ערכך (ויקרא כז):
האוכל

א) אומי פירות אין מחמיצין: יוצא ב בדמאי ובמעשר וכו': דמאי ג) הא לא חזי ליה כיון דאי בעי מפקר לנכסיה הוי עני ואוכל דמאי השתא נמי חזי ליה ד) דתנן ג מאכילין את העניים דמאי ואת אכסניא דמאי ואמר רב הונא תנא בית שמאי אומרים אין מאכילין את העניים דמאי ואת האכסניא דמאי ובית הלל אומרים מאכילין: מעשר ראשון שנטלה תרומתו וכו': פשיטא דכיון שנטלה תרומתו חולין הוי לא צריכא שהקדימו בשיבלים ונטלה הימנו תרומת מעשר ולא נטלה הימנו תרומה גדולה וכדרבי אבהו דאמר ר' אבהו אמר רבי שמעון בן לקיש ד) ד מעשר ראשון שהקדימו בשיבלים פטור מתרומה גדולה שנאמר 1 והרמותם ממנו תרומת ה' מעשר מן המעשר מעשר מן המעשר אמרתי לך ולא תרומה גדולה ותרומת מעשר מן המעשר אמר ליה רב פפא לאביי אלא מעתה אפילו ה) הקדימו בכרי נמי ליפטר א"ל עליך אמר קרא 2 מכל מתנותיכם תרימו את כל תרומת ה' ומה ראית האי אידגן והאי לא אידגן: מעשר שני והקדש שנפדו וכו': פשיטא הכא במאי עסקינן שנתן את הקרן ולא נתן את החומש וקא משמע לן דאין חומש מעכב: ה והכהנים בחלה ובתרומה וכו': פשיטא מהו דתימא מצה שוה לכל אדם בעינן קמ"ל ו) מצות מצות ריבה: ו אבל לא בטבל וכו': פשיטא ט) לא צריכא בטבל טבול מדרבנן שזורעו בעציץ שאינו נקוב: ז ולא במעשר ראשון שלא נטלה תרומתו: פשיטא לא צריכא שהקדימו בכרי מהו דתימא כדאמר ליה רב פפא לאביי קא משמע לן כדשני ליה: ולא במעשר שני והקדש שלא נפדו וכו': פשיטא לעולם דנפדו ומאי לא נפדו שלא נפדו כהלכתן מעשר שני שפדאו על גב אסימון דרחמנא אמר 3 וצרת הכסף ז) ח דבר שיש לו צורה והקדש שחיללו על גבי קרקע דרחמנא ט אמר ח) 4 ונתן הכסף וקם לו תנו רבנן יכול ט) יוצא אדם ידי חובתו בטבל שלא נתקן כל טבל נמי הא לא נתקן אלא בטבל שלא נתקן כל צורכו שנטלה ממנו תרומה גדולה ולא נטלה ממנו תרומת מעשר [מעשר] ראשון ולא מעשר שני ואפילו מעשר עני מנין תלמוד לומר 5 לא תאכל עליו חמץ מי שאיסורו משום בל תאכל עליו חמץ יצא זה שאין איסורו משום בל תאכל חמץ אלא משום בל תאכל טבל ואיסורא דחמץ להיכן אזלא אמר רב ששת הא מני ר' שמעון היא דאמר י אין איסור חל על איסור דתניא ר' שמעון אומר האוכל

דמאי הא לא חזי ליה. ואמרינן לקמן מי שאיסורו משום בל תאכל חמץ לבדו אתה יוצא בה לשום מצה יצא מי שיש לו איסור אחר. א"נ הויא לה מצוה הבאה בעבירה: השתא נמי חזי ליה. דחומרא דרבנן בעלמא הוא דרוב עמי הארץ מעשרין הן: אכסניא. חיילות מלכי ישראל המוטלין על בני העיירות לזונן להגין עליהם מאויביהן וישראלים הן והרי הן כעניים הואיל ואינן במקומן: שהקדימו בשיבלים. את המעשר הקדים לתרומה גדולה קודם מירוח דמן התורה תרומה קודמת למעשר דראשית קרי' רחמנא י) ומן הנותר הוא נותן מעשר ראשון ללוי ועכשיו הערים הלוי וקידמו כדי שלא יחסרנו הכהן אחד מחמשים ונטלה הימנו תרומת מעשר כדינו אבל תרומה גדולה הראשונה לא נטלה הימנו ואשמעינן מתני' דמותר כרבי אבהו: מכל מתנותיכם. בלוים כתיב: את כל תרומת ה'. אפילו תרומה גדולה: ומה ראית. דאוקמת קרא לחיוב' כשהקדימו בכרי וקרא דפטורא כשהקדימו בשיבלין: האי. דנתמרח בכרי אידגן וכיון דנקרא דגן נעשה טבל לתרומה כדכתיב י) ראשית דגנך: האי לא אידגן. וכי שקליה לוי עדיין לא הוה טבול לתרומה: טבול מדרבנן. ואפ"ה מצוה הבאה בעבירה היא חשיב לה ולא דמי לדמאי וכדאמרן דהתם אשכחן ביה היתירא לכתחילה הלכך הכא בדיעבד נפיק: ולא במעשר ראשון שלא נטלה תרומתו. קא ס"ד בתרומת מעשר קאמר וקא פריך פשיטא: לא צריכא שהקדימו בכרי. והאי תרומתו דקתני תרומה גדולה דהוי חזי לאפרושי מינה מעיקרא קאמר: כדאמר ליה רב פפא לאביי. לעיל במעתין: אסימון. מעה בלא צורה. פלאט"ה בלע"ז: ונתן הכסף וקם לו. במקדיש שדה כתיב ויסף חמישית כסף ערכך וגו': כל טבל נמי לא איתקן. קושיא היא: או אפילו (אכילת) מעשר עני. שאין בו שום קדושה דאילו מעשר ראשון אית ביה תרומת מעשר שהיא קדושה ומעשר שני כולו קדוש: מי שאיסורו משום בל תאכל חמץ. אתה יוצא בו ידי מצה בפסח אם עשאו מצה:
האוכל

קיח א מיי' פ"ה מהל' חמץ הלכה ב סמג לאוין עט טוש"ע שם:
קיט ב מיי' פ"ו מהל' חמץ הלכה ז:
קכ ג מיי' פ"י מהלכות מעשר הלכה יא:
קכא ד מיי' פ"ג מהל' תרומות הל' יג טור י"ד סי' שלא:
קכב ה מיי' פ"ו מהל' מצה הלכה ח:
קכג ו ז שם הלכה ז:
ח [מיי' פ"ד מהל' מעשר שני הל"ט טוש"ע י"ד סי' שלא סעי' קלח]:
ט [מיי' פ"ז מהל' ערכין הל"א]:
קכד י מיי' פי"ז מהל' איסורי ביאה הל' ח ופי"ד מהל' מאכלות אסורות הלכה יח:

מוסף רש"י

מאכילין את העניים דמאי. לא אסרוהו עליהם מפני שצריכים לחזר על פתח עמי הארץ, וסמכו על שרוב עמי הארץ מעשרין (שבת קכז:) וחומרא בעלמא הוא שהעמידו בספק טבל, וגבי עניים ואכסניא לא העמידו דבריהם (סוכה לה: וכעי"ז ברכות מז. ועירובין יז:). אכסניא. חיל של מלך שמטיל על בני העיר לזונם בשובם ממלחמתו והרי הם כעניים לפי שהם שלא במקומם (ברכות מז. וכעי"ז שבת קכז: ועירובין יז: ולא: וסוכה לה:). מעשר ראשון שנטלה תרומתו פשיטא. קס"ד תרומת מעשר שהלוי נותן לכהן, וכ"ש תרומה גדולה שיש על ישראל להפריש והפרישו קודם שנתן המעשר ללוי (שבת שם). שהקדימו בשיבלים. ישראל היה לו להפריש תרומה גדולה תחלה, דכתיב (שמות כב) מלאתך ודמעך לא תאחר, מלאתך אלו בכורים, מכאן שהמקדים תרומה לבכורים לוקה, ודמעך זו תרומה, שאם הקדים מעשר לתרומה לוקה, והני מילי משנתמרח בכרי לוקה אם הקדים מעשר לתרומה, אבל הקדים מעשר לתרומה בשבלים אינו לוקה (שבת קכז:) ולוי קדם את הכהן ונטל מעשר בשבלים קודם שנטל כהן תרומה גדולה, נמצאת תרומה גדולה של כהן בתוך המעשר הזה אחד מחמישים שבו לבד מתרומת מעשר שעל הלוי להפריש תרומה ממעשרו (ברכות מז.). וכדרבי אבהו. אשמעינן מתני' דהכי הוא כדרבי אבהו דפטר ליה ללוי מתרומה גדולה שבו (ברכות שם). מעשר ראשון שהקדימו בשבלים פטור מתרומה גדולה. שהיה לו לכהן ליטול תרומה גדולה תחילה, שהרי קראה ראשית, והלוי אחריו במה שמשייר, וזה שנטל מעשר תחלה ונמצא שלא הורמה תרומה גדולה ממעשרו, וישראל לא יתן לכהן אלא אחד מחמישים במה ששייר, נמצא כהן מפסיד, פטור הלוי מתרומה גדולה שבמעשר זה (ביצה יג: וכעי"ז ערובין לא: ותמורה ה:). שנאמר והרמותם ממנו תרומת ה'. בלויים כתיב גבי תרומת מעשר (שבת שם) ופירש ומה היא התרומה, מעשר מן המעשר (ביצה שם). אפילו הקדימו. לתרומה, בכרי. משנתמרח, נפטר לוי מהאי קרא (שם). עליך אמר קרא. שלא תאמר כן (שם). את כל תרומת ה'. בפרשת לויים כתיב ואל הלויים תדבר וכתיב בהאי קרא את כל תרומת ה', כל לך תרומה שבו חייבים להפריש (ברכות מז:) שאם הקדים לוי את הכהן בכרי וקבל מעשרותיו קודם שיטול כהן תרומה גדולה מן הכרי, צריך להפריש הלוי מן המעשר תחלה אחד מחמישים לתרומה גדולה ויחזור ויפריש תרומת מעשר (במדבר יח כט). ומה ראית. אימא איפכא (ביצה יג:). האי אידגן. משעה שנתמרח בכרי נעשה דגן וכיון דאיקרי דגן חלה עליו רשות כהן תחלה דכתיב ראשית דגנך תתן לו (ברכות מז:) הלכך כי שקלה לוי בעי אהדורי לכהן תרי ממאה שבו ברישא והדר אחד מעשרה (שבת קכז: וכעי"ז ערובין שם וביצה שם). והאי לא אידגן. בשבלים לא אידגן ולא חלה עליו רשות כהן (ברכות שם). ולא נתן את החומש. מעשר שני והקדש אם הבעלים פודין אותו מוסיפין חומש (ברכות שם). ולא במעשר ראשון וכו' פשיטא. דהיינו טבל (שם). שהקדימו בכרי. לאחר שנתמרח והוקבע לתרומה מן התורה קדם לוי את הכהן ונטל מעשר ראשון תחלה, ואחד מחמישים שבו היה ראוי לתרומה גדולה לכהן, ושלא נטלה תרומתו דקתני לאו תרומת מעשר קאמר אלא תרומה גדולה (שם). כדאמר ליה רב פפא לאביי. לעיל אי הכי אפילו הקדימו בכרי (שם). אסימון. כסף שלא נקבע בו צורה וקורין לו פלאון בלע"ז (שם).

מסורת הש"ס

א) [לקמן מ. מנחות נז:], ב) שבת קכז: ברכות מז. סוכה לה: עירובין לא., ג) דמאי פ"ג [מ"א] עירובין יז:, ד) [ברכות מז.] שבת קכז: עירובין לא: ביצה יג:, ה) תמורה ה:, ו) [לקמן לו.], ז) [ב"מ מז:], ח) ונתן הכסף לא כתיב עי' תוס' שבת קכח. ד"ה ונתן, ט) [עי' תוס' סוכה ל. ד"ה משום], י) [דברים יח], כ) [לקמן לו.], ל) [חגג' דאבישוג' כצ"ל], מ) [לפנינו בסוגי' לא נמצא רבי יוחנן רק ר"ל], נ) [דף מב:], ס) [וע"ע תוס' מנחות נג: ד"ה אין מחמילין כו'], ע) [ועיין תוספות בכורות נא. ד"ה אימא וכו'],

תורה אור השלם

1. וְאֶל הַלְוִיִּם תְּדַבֵּר וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תִקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַמַּעֲשֵׂר אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם מֵאִתָּם בְּנַחֲלַתְכֶם וַהֲרֵמֹתֶם מִמֶּנּוּ תְּרוּמַת יְיָ מַעֲשֵׂר מִן הַמַּעֲשֵׂר: במדבר יח כו
2. מִכֹּל מַתְּנֹתֵיכֶם תָּרִימוּ אֵת כָּל תְּרוּמַת יְיָ מִכָּל חֶלְבּוֹ אֶת מִקְדְּשׁוֹ מִמֶּנּוּ: במדבר יח כט
3. וְנָתַתָּה בַּכָּסֶף וְצַרְתָּ הַכֶּסֶף בְּיָדְךָ וְהָלַכְתָּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ אֱלֹהֶיךָ בּוֹ: דברים יד כה
4. וְאִם גָּאֹל יִגְאַל אֶת הַשָּׂדֶה הַמַּקְדִּישׁ אֹתוֹ וְיָסַף חֲמִשִׁית כֶּסֶף עֶרְכְּךָ עָלָיו וְקָם לוֹ: ויקרא כז יט
5. לֹא תֹאכַל עָלָיו חָמֵץ שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל עָלָיו מַצּוֹת לֶחֶם עֹנִי כִּי בְחִפָּזוֹן יָצָאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ: דברים טז ג

גליון הש"ס

גמרא ל"צ בטבל טבול מדרבנן. עיין לקמן קיד ע"ב תוד"ה אכלן דמאי:

לעזי רש"י

פלאט"ה [פלדו"ן]. עשת, גולם (חתיכת מתכת, לפני שהוטבעה בה צורת מטבע).

מוסף תוספות

א. [ד]נוקשה מיהא הוי. מי' הר"ן. ב. ואפשר דכל אכילות דעניות שרו רבנן בדמאי. שס.

רבינו חננאל

דמאי כב"ה דאמרי מאכילין את העניים דמאי, וכיון דחזו לעניים יוצא אדם בו בפסח, ודמאי כבר פרשנוהו בכמה מקומות והוא הלוקח פירות מעם הארץ ואינו יודע אם הן מעושרין הן אם לאו, נותן מהם חלק אחד ממאה לכהן, והן תרומת מעשר שהיה חייב הלוי ליתן לכהן מעשר מן המעשר, אבל תרומה גדולה שהיא אחד מחמשים ודאי היו מפרישים ואפילו עמי הארץ. וכן מי שהפריש עמיר אחד מעשרה, ונתנו ללוי קודם שיעשהו גורן וקודם שהוציא ממנו תרומה גדולה לכהן, ונתן הלוי ממנו תרומת מעשר והוא מעשר מן המעשר, ואע"פ שתרומה גדולה לא נתן לכהן, מותר ללוי אותו מעשר, שלא נתחייב הלוי בתרומה גדולה אלא אם קבל הלוי מעשר מן הגורן אחר שהעמיד ישראל כרי, והפריש ממנו מעשר ונתנו ללוי מקודם התרומה חייב בתרומה וחייב בתרומת מעשר (הלוי). ופשוטה היא, והיא מפורשת בסוטה פרק אחרון. ובמעשר שני והקדש שנפדו אם נתן הקרן אע"פ שלא נתן עדיין החומש כבר שלו הוא. וכן החלה והתרומה לכהנים הן, ואע"פ שלישראל אסורה, מצות מצות ריבה. טבל הוא שלא הורמה ממנו התרומה והמעשר. ואע"פ שהיא תבואה שנזרעה בעציץ שאינו נקוב ואינה תבואת הארץ אלא תבואה זרועה בכלי מדאורייתא פטור מדרבנן חייב להפריש ממנו תרומה ומעשר, לפיכך אינו מותר שאינו ראוי לאכילה. וכ"ש טבל דאורייתא שאינו ראוי לאכילה בהיתר. ולא במעשר ראשון שלא נטלה תרומתו, כגון שהקדים בכרי, ונתן אחד מעשרה בו ללוי כמו שפרשתי לעיל בכרי ונמצא במעשר שלקח הלוי מן הכרי אחד מחמשים לכהן, והיא תרומה גדולה, וחייב עוד אחרי כן לתת לכהן מן הנשאר בידו חלק אחד מעשרה והיא תרומת מעשר, ואפילו אם נתן תרומת מעשר ולא נתן התרומה גדולה אין יוצא בו ידי חובתו בפסח שלא הותר באכילה בהיתר. וכן במעשר והקדש שנפדו על אסימון, והן מעות שאין בהן צורה, כלומר לא נטבעו במטבע, אלא הן חלק בלא צורה. כאלו לא נפדו, דפדיה כי האי גונא לא שמה פדיה, משום דאין מתחלל אלא על כסף שיש עליו צורה, שנאמר וצרת הכסף בידך, ודייקינן וצרת דבר שיש עליו צורה למעוטי אסימון שאין עליו צורה. ת"ר יכול יוצא אדם בטבל שלא נתקן כהלכתו, כגון שהפריש כל מה שחייב להפריש חוץ מדבר אחד, ואפילו מעשר עני שמוציא בשנה השלישית. ת"ל לא תאכל עליו חמץ, מי שאיסורו משום בל תאכל חמץ יצא זה שאיסורו משום בל תאכל טבל. פירוש כל תבואה שלא נתקנה כהלכתה נקראת טבל. ואקשינן עליה ואיסורא דחמץ היכא אזל, ודחי' הא מתניתא ר' שמעון היא דסבר אין איסור חמץ חל על איסור טבל, דתניא האוכל נבלה ביום הכיפורים פטור, ולא אתי איסור יום הכיפורים וחייל אאיסור נבלה.

א האוכל נבלה ביום הכפורים פטור רבינא אמר אפילו תימא רבנן מי שאיסורו משום בל תאכל חמץ בלבד יצא זה שאין איסורו משום בל תאכל חמץ בלבד אלא אף משום בל תאכל טבל מידי בלבד כתיב אלא מחוורתא כדרב ששת ת"ר יכול יוצא אדם ידי חובתו במעשר שני בירושלים ת"ל 1 לחם עוני (א) מה שנאכל באנינות יצא זה שאינו נאכל באנינות אלא בשמחה דברי ר' יוסי הגלילי ר' עקיבא אומר מצות מצות ריבה אם כן מה ת"ל לחם עוני פרט לעיסה שנילושה ביין ושמן ודבש מאי טעמא דר' עקיבא מי כתיב לחם עוני עני כתיב ור' יוסי הגלילי מי קרינן עני עוני קרינן (ב) ור' עקיבא האי דקרינן ביה עוני כדשמואל דאמר שמואל לחם עוני לחם שעונין עליו דברים הרבה וסבר ר"ע עיסה שנילושה ביין ושמן ודבש לא והתניא אין לשין עיסה בפסח ביין ושמן ודבש ואם לש רבן גמליאל אומר תשרף מיד וחכמים אומרים יאכל ואמר רבי עקיבא שבתי היתה אצל רבי אליעזר ורבי יהושע ולשתי להם עיסה ביין ושמן ודבש ולא אמרו לי דבר ואף על פי שאין לשין מקטפין בו אתאן לתנא קמא וחכמים אומרים את שלשין בו מקטפין בו ואת שאין לשין בו אין מקטפין בו ושוין שאין לשין את העיסה בפושרין לא קשיא הא ביום טוב ראשון הא ביום טוב שני כדאמר להו ר' יהושע (ג) לבניה יומא קמא לא תלושו לי בחלבא מכאן ואילך לושו לי בחלבא והתניא אין לשין את העיסה בחלב ואם לש כל הפת אסורה מפני הרגל עבירה אלא הכי קאמר יומא קמא לא תלושו לי בדובשא מכאן ואילך לושו לי בדובשא ואיבעית אימא לעולם בחלבא כדאמר רבינא כעין תורא שרי הכא נמי כעין תורא: ושוין שאין לשין את העיסה בפושרין: מאי שנא ממנחות דתנן כל המנחות נילושות בפושרין (ומשתמרין) שלא יחמצו אם אמרו בזריזין יאמרו בשאין זריזין אי הכי מילתת נמי לתית אלמה אמר רבי זירא אמר רבה בר ירמיה אמר שמואל חיטין של מנחות אין לותתין אותה לישה בזריזין איתא לתיתה ליתא בזריזין ולישה מי איתא בזריזין והכתיב 2 ויצק עליה שמן וגו' והביאה אל הכהן מקמיצה ואילך מצות כהונה לימד על יציקה ובלילה שכשירה בכל אדם לישה נהי דבזריזין ליתא במקום זריזין איתא דאמר מר בלילה כשירה בזר חוץ לחומת עזרה פסולה לאפוקי לתיתה דאינה בזריזין ולא במקום זריזין ומאי שנא ממנחת העומר דתניא מנחת העומר לותתין אותה וצוברין אותה ציבור שאני תנו רבנן יכול יוצא אדם ידי חובתו בבכורים תלמוד לומר 3 בכל מושבותיכם תאכלו מצות מצה הנאכלת בכל מושבותיכם יצאו בכורים שאין נאכלין בכל מושבותיכם אלא בירושלים דברי רבי יוסי הגלילי רבי עקיבא אומר מצה ומרור מה מרור שאינו בכורים אף מצה שאינה בכורים אי מה מרור שאין במינו בכורים אף מצה שאין במינה בכורים

אוציא

האוכל נבילה ביום הכפורים. שוגג: **פטור.** מחטאת דאין איסור יום הכפורים חל על איסור נבילה ואם בו ביום נתנבלה אפילו הכי היתה אסורה קודם יום הכפורים משום אבר מן החי: **מידי בלבד כתיב.** קרא משמע דכל מי שאיסור חמץ נוהג בו אתה יוצא בו משום מצה: **מי שנאכל באנינות.** שמותר לאוכלו כשהוא אונן דרוש ביה לחם אוני ומעשר שני אינו נאכל באנינות דכתיב (דברים כו) לא אכלתי באוני ממנו: **מי כתיב עוני.** בוי"ו דתשמע מיניה אוני: **שעונין עליו דברים.** שגומרים עליו את ההלל ואומרים עליו הגדה: **אין לשין את העיסה.** של מצות ביין ושמן ודבש מפני שקרובה וממהרת להחמיץ ואין אדם יכול לשומרה לפיכך אם לש תשרף מיד ובמועד קאמר ולא ביום טוב דהבערה שלא לצורך היא. (ולר' יוחנן) דאמר לעיל [לה:] מי פירות אין מחמיצין לא קשיא הך דאיהו אין חייבין על חימוצו כרת קאמר ולא הוי חמץ גמור אלא חמץ נוקשה הוי כלומר רע ואותו חימוץ הן ממהרין להחמיץ ואי אפשר לשומרן: **וחכמים אומרים תאכל.** דקסברי אפשר לשומרה. והכא לא גרסינן מיד דמשנאפה לא תחמיץ: **שבתי היתה.** שביתתי היתה רגל פסח אחד אצל ר' אליעזר ור' יהושע: **מקטפין.** טחין פניה לאחר עריכתה: **פושרין.** ממהרין להחמיץ: **יום ראשון.** לילה הראשון שהמצה חובה בעינן לחם עוני: **אין לשין עיסה בחלב.** כל ימות השנה שלא יאכל בשר עמה: **כעין תורא.** מעט כעין של שור מותר ללוש בחלב דאכיל ליה מיד בבת אחת ולא משהי ליה דלינשי שנילוש בחלב: **ומאי שנא ממנחות.** דתנן בהו דבאות מצות ואפילו הכי נלושות בפושרין ומשמרן שלא יחמיצו: הכי גרסינן **כהנים זריזין הם: לתיתה.** לשורן במים מעט ולכותשן במכתשת להסיר מורסנן כדי שתהא סולתן נקיה: **לתיתה ליתא בזריזין.** כשמביאה הזר כבר היא סולת: **לישה.** כגון מנחת מחבת ומרחשת ומנחת מאפה תנור שאופין אותה תחילה עשר חלות ואחר כך פותתין אותן עד שמחזירן לסלתן כדכתיב (ויקרא ב) פתות אותה פתים ואחר כך נותן שמן ובוללה ויוצק וקומץ וכשאפאה תחילה נילושה בפושרין: **לימד על יציקה ובלילה כו'.** והני במנחת מאפה תנור לאחר לישה ואפייה ופתיתה נינהו: **במקום זריזים איתא.** בעזרה שהמחבת והמרחשת כלי שרת הן וכן תנור של מקדש וכיון דבעזרה איתא חזו לה כהנים ומלמדין אותו להיזהר בה: **ומאי שנא.** שאר מנחות דקאמר שמואל אין לותתין אותם ממנחת העומר דתנן בה לותתין אותה וצוברין אותה שיזובו מימיה: **ציבור שאני.** מנחת העומר קרבן ציבור היא וכל עסקין שלה נעשין על פי בית דין קצירתה והיבהוב שלה ולתיתה הכל בבית דין ובזריזין הוא. ואיכא דאמרי צבור שאני דהואיל וצוברין אותה מימיה זבין ואין מחמיצין ולאו מילתא היא חדא דבתוספתא קתני לה ולא קתני וצוברין אלא ובוררין ועוד אי איכא תקנתא בצבור (של) חיטים של מנחות נמי לילתתינהו ונילצברינהו: **בבכורים.** כגון כהן שהביאו לו חיטין בכורים בירושלים: **בכורים.** אין נאכלין אלא בירושלים שנאמר [דברים יב] לא תוכל לאכול בשעריך וגו' ואמר מר (מכות יז.) ותרומת ידך [דברים שם] אלו בכורים: **מצה ומרור.** הקישן הכתוב על מצות ומרורים [במדבר ט]: **מרור אינו בכורים.** דתנן (בכורים פ"א מ"ג) אין מביאין בכורים אלא מז' מינין דכתיב מארצך [דברים כו] משבח ארצך במנחות בפ' כל קרבנות (פד.) ולקמן במקום שנהגו (נג.):

הדר

האוכל נבילה ביום הכפורים. פ"ה אפילו נתנבלה ביום הכפורים לא חיילא עלה איסור יוה"כ דהרי הוה עלה איסור אבר מן החי וקשה לר"י דהא כי פקע איסור אבר מן החי יחול עלה איסור יום הכפורים ונבילה בבת אחת דמודה רבי שמעון באיסור בבת אחת ומיהו י"ל אפילו נתנבלה ביום הכפורים לא חייל עלה איסור יום הכפורים דאיסור שאין זבות הוה ביה נמי מעיקרא[א] ואכתי לא פקע מינה[ב]: **עוני** קרינן ביה. והא דגבי לולב (סוכה דף לב.) כ"ע מודו דכפת כתיב ולא אמר כפות קרינן ויצטרך שני לולבים ליטול אור"י משום דהתם סמכינן אקרא פרי עץ הדר דלא משמע אלא חד לכך מודו התם כ"ע דדרשינן מסורת[ג]: **במקום** זריזים איתא. וא"ת והא הכא במנחת מאפה תנור[ד] מיירי שהיתה נילושה בפושרים ואותה[ה] מנלן שנבללת בעזרה ושאר מנחה שנבללת בעזרה לפי שהבלילה היתה בכלי שרת[ו] וי"ל דגם מאפה תנור היו לשין בעזרה סמוך לתנור של קודש שלא תחמיץ ורבינו אפרים בר אפרים הגבור מפרש דע"כ היו לשין אותה בעזרה לפי שהיו מודדין אותה בעשרון של קודש כדתנן בפרק שתי מדות (מנחות פז.) עשרון מה היה משמש בו מודד לכל המנחות[ז]: **מה** מרור שאין ביכורים. וליכא למימר מרור היינו זית שהוא מר כדדרשינן (סנהדרין דף קח:) והנה עלה זית טרף בפיה אמרה יונה יהא מזונותי מרורים כזית וכו' דלקמן (דף לט.) אמר מרור דומיא דמצה מה מצה מין זרעים אף מרור כן ועוד שזית האילן מר ולא הפרי[ח] כדמשמע עלה זית ואמרינן נמי (מכילתא פ' בשלח) ויורהו ה' עץ זהו זית שאין מר באילנות כזית:

אוליא

עין משפט נר מצוה

קכה א מיי' פ"ו מהל' מצה הלכה ח:
קכו ב ג מיי' שם הל' ה [ופ"ה הל"כ] סמג לאוין עט טוש"ע או"ח סי' תסב סעיף א:
קכז ד מיי' שם פ"ה הלכה כ שו"ע שם סעיף ד בהג"ה:
ה [מיי' פ"ט מהל' מאכלות אסורות הל' כב טוש"ע י"ד סי' צז סעי' א]:
קכח ו מיי' פי"ב מהל' מעשה קרבנות הלכה כא:
קכט ז מיי' שם הל"כ:
קל ח מיי' שם הל' כג ופי"א מהל' פסולי המוקדשין הלכה ז:
קלא ט מיי' פי"א מהל' פסולי המוקדשין הל' ו:
קלב י מיי' פי"ב מהל' מעשה קרבנות הלכה כ:
קלג כ מיי' פ"ו מהל' מצה הלכה ח:

מסורת הש"ס

א) קדושין עז: שבועות כד. נזיר ד. [כריתות כג.], ב) [לקמן לח:], ג) [שם. לט:], ד) [לעיל לה:], ה) לקמן קטו:, ו) לעיל ל. ב"מ לא. זבחים לה:, ז) מנחות נה., ח) [צ"ל ומשמרן], ט) [לקמן מ. ע"ש], י) [והביאה אל בני אהרן הכהנים וקמץ כצ"ל], כ) מנחות ע. יח:, ל) [צ"ל ולריש לקיש], מ) [מנחות נג:], נ) [עי' תוספתא מנחות פ"ט ה"א], ס) [וע"ע תוס' חולין לו. ד"ה השתא ותוס' שבועות כד. ד"ה האוכל ע"ש], ע) [וע"ע תוס' סוכה ו: ד"ה ור"ש ועוד שם לב. ד"ה כפת שכתבו דלריך טעמא וע"ע תוס' סנהדרין ד. ד"ה כולהו ותוס' זבחים מ. ד"ה לא נצרכה ותוס' נדה טו. ד"ה לא], פ) [ועי' תוס' סוכה ג. ד"ה ואי ותוס' מנחות ע. ד"ה ריש לקיש], צ) [עירובין יח:], ק) [וע"ע תוס' עירובין יח: ד"ה מרורין],

תורה אור השלם

1. לֹא תֹאכַל עָלָיו חָמֵץ שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל עָלָיו מַצּוֹת לֶחֶם עֹנִי כִּי בְחִפָּזוֹן יָצָאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ: דברים טז ג
2. וְנֶפֶשׁ כִּי תַקְרִיב קָרְבַּן מִנְחָה לַייָ סֹלֶת יִהְיֶה קָרְבָּנוֹ וְיָצַק עָלֶיהָ שֶׁמֶן וְנָתַן עָלֶיהָ לְבֹנָה: ויקרא ב א
3. כָּל מַחְמֶצֶת לֹא תֹאכֵלוּ בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם תֹּאכְלוּ מַצּוֹת: שמות יב כ

הגהות הב"ח

(א) גמ' לחם עוני מי שנאכל: (ב) שם קרינן ביה ור' עקיבא: (ג) שם ר' יהושע בן לוי לבניה:

גליון הש"ס

גמ' מידי בלבד כתיב. עיין בהר"ש פ"א מ"ג דטהרות וצ"ע:

מוסף רש"י

האוכל נבלה ביום הכפורים פטור. מכרת, דלא אתי איסור יום כפורים ומיחל אאיסור נבלה דקדים, אם נתנבלה מערב יום כפורים הרי קדם איסור נבלה, ואם נתנבלה ביום כפורים אפילו הכי אסורה היתה עליו מבערב משום אבר מן החי (קדושין עז: וכעי"ז שבועות כד. וכריתות כג.) דלא אמרינן מיגו דאתי יום הכפורים ואיתוסף איסורא לגבי שאר מילי, אתוסף נמי לגבי נבלה, ור"ש לטעמיה דאמר במסכת כריתות (כג.) דאפילו איסור חמור לא אתי וחייל על איסור קל (נזיר ד.). **ואם לש כל הפת אסורה.** ואפילו לאכלה במלח (ב"מ צא.). **מפני הרגל עבירה.** שלא יאכל בשר עמה (שם וכעי"ז זבחים צה:).

מוסף תוספות

א. דכתיב וזבחת ואכלת מה שאתה זובח אתה אוכל אבל מה שאי אתה זובח לא. תוס' שבועות כד. ב. אף לאחר שנתנבלה איכא עשה דשאינה זבוחה. תוס' חולין לז. ג. ולא מקרא. חי' הר"ן. ד. שנקמצין אחר אפיה וטיגון. תוס' הרא"ש. ה. לישה שקודם אפייה וטיגון. תוס' הרא"ש. ו. ונקמצת סלת. שם. ז. וכיון דהא עשרון הוא כלי שרת אם היה מוציאה לחוץ היתה נפסלת ביוצא הלכך בעינא שתהא הלישה בעזרה. שם. ח. [ו]הפרי עצמו מתוק הוא. תוס' שאנץ.

רבינו חננאל

ת"ר יכול יוצא אדם ידי מצה בפסח במעשר שני בירושלים ת"ל לחם עוני, כי בעינן לחם הנאכל באוני, יצא זה שאינו נאכל באוני אלא בשמחה דברי ר' יוסי הגלילי, כדתנן בסוף מעשר שני במנחה ביום טוב היו מתוודים, כיצד היה וידוי בערתי הקדש מן הבית זה מעשר שני וכו', עד לא אכלתי באוני ממנו. הא אם אכלו באנינה לא היה יכול להתודות. ר' עקיבא אומר מצות מצות ריבה אם כן מה ת"ל לחם עוני פרט למצה עשירה. ואסיקנא לר' עקיבא כתיב עני למעוטי מצה עשירה, וקרינן עוני כשמואל דאמר לחם שעונין אחריו דברים. ואקשינן איני דר' עקיבא אוסר לאכול בפסח מצה עשירה, והתניא אין לשין את העיסה ביין ושמן ודבש ואם לש ר"ג אומר תשרף מיד, פירוש אפילו אפאה מיד תשרוף. וחכמים אומרים תאכל מיד. פירוש אם אפאה, אמר ר' עקיבא שבתי היתה אצל ר' אליעזר ור' יהושע ולשתי להם עיסה ביין ושמן ודבש ולא אמרו לי דבר. ושנינן הא דאסר ר"ע מצה עשירה ביום טוב ראשון בלבד, בזמן שעונין עליו דברים, והן ההגדה שאמר בה מצה זו שאנו אוכלין על שום מה, על שום שלא הספיק בצקת של אבותינו להחמיץ אותו זמן באנו. אסור אותו זמן לאכול מצה עשירה דבעינן עוני. וזה שאמר לשתי להם עיסה ביין ושמן ודבש, בשאר הימים. ויש לומר כי דבר מועט לש להם כגון בני ר' יהושע שלשו לו בחלב כעין תורא, שהוא דבר מועט. וביום הראשון אסור ובשאר הימים מותר. ונתברר למביני מדע דסוגיא דברייתא הכי הוא, אין לשין את העיסה ביין ושמן ודבש, ואע"פ שאין לשין בהן מקטפין בהן, וחכמים אומרים אין לשין ואף לא מקטפין, ואם לש או קיטף, ר"ג אומר תשרף מיד ואפילו אפאה. וחכמים אומרים תאכל מיד אם אפאה. ודברי הכל זו הברייתא בשאר ימות הפסח היא שנויה זולתי יו"ט ראשון. ומראין הדברים שהת"ק שאמר אע"פ שאין לשין בו מקטפין בו, כך פירוש דבריו, אע"פ שאין לשין במים ושמן, (ו)אם לש במים ושמן, מקטפין בשמן. מכלל שהלישה שאסר שמן על ידי מים הוא שאסר. ומה שאסר בלישה שמן על ידי מים התיר בקיטוף, וחכמים אסרו זה וזה הלישה והקיטוף ע"י מים הכל אסור. וקיי"ל כחכמים שאפילו אם לש במים לבדו אסור לו לקטף בשמן כלל, וכל שכן שאין לשין במים ושמן כלל. [והלכתא יום ראשון אסור ללוש ולקטף במי פירות כל עיקר בין בפני עצמן בין כשהן מעורבין במים. קבעינן לחם עוני למצוה. מכאן ואילך בפני עצמן מותרין, ע"י עירוב אסורין בין ללוש בין לקטף. ואם לש או קטף יאפה ויאכל מיד כחכמים]. ושוין שאין לשין את העיסה בפושרין. ואמרינן אמאי לא, והא כל המנחות מצה הן, ותנן כל המנחות נילושות בפושרין ומשמרן שלא יחמיצו. ודחינן אם התירו לכהנים שהן זריזין מתעסקין בעיסה ומשמרין העיסה שלא תחמיץ ומשום זריזותן התירו להן, יתירו לכל אדם. ואמרינן ואם הכהנים זריזין הם כמו שאמרת, יתירו להם גם לתיתה כי זריזין הן וישמרו החיטין בלתיתה ולא יבואו לידי חימוץ, ולמה אסרו הלתיתה במנחות. ודחינן לתיתה פעמים שתהיה שלא על ידי כהן. והא לישה נמי יתכן שתהיה שלא על ידי כהן דהא מקמיצה ואילך מצות כהונה ולישה קמי הכי הוא דהויא. ואסיקנא לישה אפילו בזמן שאינן כהנים אינה אלא בעזרה (במקום שהכהנים רואים אותה, אבל חוץ לחומת העזרה פסולה. לתיתה אינה לא בכהנים ולא בעזרה לפיכך לא התירוה) [דכל מנחה שנילושה חוץ לחומת עזרה פסולה, אבל הלתיתה אינה לא בכהנים ולא בעזרה במקום שהכהנים רואים אותה חיישינן שמא לא ישמרוה כראוי ולפיכך לא התירוה]. ת"ר יכול יוצא אדם ידי חובתו בבכורים כו'. בא ר"ע למעט הבכורים ממצה וממרור, ואמר בעינן מצה כמרור. מה מרור אין מביאין ממנו בכורים כי ירק הוא ולא פירי. כך מצה אין מביאים מן הבכורים. ואקשינן אי הכי דמי שהוכשר למרור הוא שהוכשר למצה, אימא או מה מרור אין במינו בכורים כי ירק הוא ואין בכל מיני ירק בכורים שנאמר מראשית כל פרי האדמה ואף מצה בעינן דבר שאין במינו בכורים,

אוציא חיטין ושעורין שיש במינן ביכורים ת"ל
מצות מצות ריבה אי מצות מצות ריבה אפילו
ביכורים נמי הדר ביה רע"ק דתניא יכול יצא
אדם ידי חובתו בביכורים ת"ל 1בכל
מושבותיכם תאכלו מצות מצה הנאכלת בכל
מושבות יצאו ביכורים שאינן נאכלין בכל
מושבות אלא בירושלים יכול שאני מוציא
אף מעשר שני תלמוד לומר מצות מצות
ריבה ומה ראית לרבות מעשר שני ולהוציא
ביכורים מרבה אני מעשר שני שיש לו
היתר בכל מושבות כדר' (א)(אליעזר) ומוציא
אני ביכורים שאין להן היתר בכל מושבות
[ב]דא"ר (א)(אליעזר) [א]מנין למעשר שני שנטמא
שפודין אותו אפי' בירושלים ת"ל 2כי לא תוכל
שאתו ואין שאת אלא אכילה שנאמר 3וישא
משאת מאת פניו מאן שמעת ליה דאמר
במעשר שני נפיק ביה רבי עקיבא וקממעיט
להו לביכורים מבכל מושבותיכם שמע מינה
הדר ביה ור' יוסי הגלילי תיפוק לי' מלחם עוני
מי שנאכל באוני יצא זה שאין נאכל אלא
בשמחה סבר ליה כרבי שמעון [ג]דתניא
[ב]ביכורים אסורין לאונן ור' שמעון מתיר מאי
טעמא דרבנן דכתיב 4לא תוכל לאכול
בשעריך ואמר מר [ד]תרומת ידך אלו ביכורים
דאיתקש ביכורים למעשר מה [ג]מעשר אסור
לאונן אף ביכורים אסור לאונן ורבי שמעון
תרומה קרינהו רחמנא כתרומה מה תרומה
מותרת לאונן אף ביכורים מותר לאונן ורבי
שמעון נהי דהיקיש לית ליה שמחה מיהא
מיכתב כתיבא בהו דכתי' 5ושמחת בכל הטוב
ההוא לזמן שמחה הוא דאתא [ה]דתנן [ד]מעצרת
ועד החג מביא וקורא מהחג ועד חנוכה מביא
ואינו קורא תנו רבנן לחם עוני [ה]פרט לחלוט
ולאשישה יכול לא יצא אדם ידי חובתו אלא
בפת הדראה ת"ל מצות מצות [ו]ריבה ואפילו
כמצות של שלמה א"כ מה ת"ל לחם עוני פרט לחלוט ולאשישה ומאי משמע
דהאי אשישה לישנא דחשיבותא דכתיב 6ויחלק לכל העם לכל המון ישראל
למאיש ועד אשה לאיש חלת לחם אחת ואשפר אחד ואשישה אחת וגו' ואמר
רב חנן בר אבא אשפר אחד משישה בפר אשישה אחד משישה באיפה ופליגא
דשמואל דאמר שמואל אשישה גרבא דחמרא דכתיב 7ואהבי אשישי
ענבים ת"ר [ו]אין אופין פת עבה (ביום טוב) בפסח דברי בית שמאי
ובית

הדר ביה ר' עקיבא. מהך הקישא דמצה ומרור ויליף ביכורים מבכל מושבותיכם: **אף מעשר שני.** בירושלים הואיל ואינו נאכל בכל מושבות מעתה משהביאו לירושלים שוב אינו יכול לחלל לאכול בחוץ כדאמרינן במסכת מכות (דף כ.) מחילה לקלוט מדרבנן דמשקלטוהו מחיצות שוב אינו נפדה: **כר' אליעזר.** דאם נטמא פודין אותו ואוכלין אותו בכל מקום הלכך כי לא ניטמא נמי ולא נפדה נפיק ביה: **שאתו.** כשלא תוכל לאוכלו כגון זה שניטמא ונתת בכסף: **מאן שמעת ליה כו' ר' עקיבא.** לעיל בברייתא קמייתא וקממעט להו לביכורים מבכל מושבותיכם ולא מהיקש מצה ומרור: **ור' יוסי.** למה ליה למילף ביכורים מבכל מושבותיכם תיפוק ליה מלחם עוני מהיכא דנפקא ליה מעשר שני. בשלמא ר' עקיבא לא פירש אוני: **ואמר מר.** במסכת מכות (דף יז.): **אלו ביכורים.** דכתיב בהו יד ולקח הכהן הטנא מידך (דברים כו): **תרומה מותרת לאונן.** ביבמות בהערל(ז) נפקא לן מוכל זר(ח) יתירתא זרות אמרתי לך ולא אנינות: ה"ג **שמחה כתיב בהו ושמחת בכל הטוב: זמן שמחה.** בזמן קצירה ולקיטה שאדם לוקט תבואתו ולבו שמח הצריכו הכתוב קרייה דארמי אובד אבי(ט): **מעצרת.** דתנן במנחות (דף סח:) אין מביאין ביכורים קודם לעצרת שהיא שתי הלחם של עצרת מתירין הבאת ביכורין דביכורים איקרו דכתיב [במדבר כח] וביום הביכורים בהקריבכם מנחה חדשה וגו': **ועד החג.** שבתוך הזמן הזה זמן לקיטה ושמח במעשיו: **מהחג ועד חנוכה.** אינו זמן שמחה ואינו קורא ומחנוכה ואילך אינו זמן הבאה דתניא בספרי(י) אשר תביא מארצך(כ) כל זמן שמצויין על פני ארצך שלא כלו לחיה מן השדה: **חלוט.** אישקלדי"ר. וחשיבות הוא: **אשישה.** גלוסקה גדולה: **הדראה.** שניטל כל הדרה דהיינו פת קיבר: **של שלמה.** שהיה מעונג. כלומר סלת נקייה: **גרבא דחמרא.** איפה של יין: וכמה

אוציא חטין ושעורין שיש במינן ביכורים. (א) (ל)ה"ל[א] אם כן נוציא כל חמשת המינין שיש במינן ביכורים דאנו לחם בעינן דממעטינן לעיל אורז ודוחן:

אי מצות מצות ריבה אפי' ביכורים נמי. תימה לר"י דנימא אהני ריבוי לרבות יש במינו ביכורים ואהני מיעוט למעט ביכורי' ויש לומר דסברא הוא אי מרבינן הא מרבינן נמי הא:

דאמר ר' אליעזר. נראה לר"י דהא דאיצטריך למימר כר' אליעזר היינו אי מחילה לקלוט דאורייתא אבל אי מחילה לקלוט דרבנן לא צריך דר' אליעזר דהא נאכל בכל מושבות שיכול להוציאו חוץ לירושלים ולפדותו ומיהו רבי אליעזר מצי סבר מחילה לקלוט דרבנן ואיצטריך קרא לנטמא שיכול לפדותו אפי' בירושלים ואם תאמר[ב] והא מעשר שני נאכל בכל ערי ישראל בנוב ובגבעון כדתנן בפרק בתרא דזבחים (דף קיב:) באו לנוב וגבעון הותרו הבמות קדשי קדשים נאכלין לפנים מן הקלעים קדשים קלים ומעשר שני נאכלין בכל ערי ישראל ולקמן (מ) חשבינן הא נאכלין בכל מושבות גבי חלות תודה ורקיקי נזיר דקאמר ריש לקיש חלות תודה ורקיקי נזיר נאכלין בנוב וגבעון ולכך מפיק להו מקרא אחרינא מושמרתם ולא מצי מפיק להו מבכל מושבותיכם וביכורים נמי נאכלין בנוב וגבעון ובכל ערי ישראל דמאי שנא והיכי ממעטינן להו מבכל מושבותיכם ויש לומר דהכא לא ממעטינן להו מבכל מושבותיכם אלא לזמן בית עולמים[ג] ולא לזמן נוב וגבעון ולקמן גבי חלות תודה ורקיקי נזיר איצטריך למידרש מושמרתם לזמן נוב וגבעון ולא לזמן בית עולמים(נ):

מאן שמעת ליה דאמר מעשר שני נפיק ביה ר' עקיבא. אע"ג דכמה תנאי דרשי מסורת ולא מקרא ולדידהו נפיק במעשר שני דלא דרשינן אוני[ד] מ"מ אע"ג דס"ל דמסורת עיקר ה"א דלא דרשי המקרא לשום דרשה[ה]:

ורבי יוסי הגלילי תיפוק לי' שאינן נאכלין לאונן. ואם תאמר לר' יוסי הגלילי מעשר שני תיפוק ליה מבכל מושבותיכם כמו ביכורים וי"ל דאי לאו עוני ה"א דמושבותיכם אתא דוקא לביכורים אבל מעשר שני שיכול להיות לו היתר בכל מושבות אם נטמא כר"א ה"א מצות מצות ריבה:

מה תרומה מותרת לאונן אף ביכורים. תימה לר"י דבפרק בתרא דמכות (דף יז.) קתני ותרומת ידך אלו הביכורים אמר ר' שמעון וכי מה בא זה ללמדך אם לאכלן חוץ לחומה פירוש דכתיב ברישא דקרא לא תוכל לאכול בשעריך קל וחומר ממעשר הקל וכו' והשתא נימא דאיצטריך קרא[ו] דאי לאו קרא הוה אמינא דלא נילף ממעשר הקל לתרומה קרינהו רחמנא כדאמרינן הכא ונראה לרשב"א דלענין חוץ לחומה איכא למילף ממעשר טפי לפי ששניהן ענין אחד הן ששניהן טעונין קריאה והבאת מקום:

פרט לחלוט. משמע דחלוט הוי לחם אלא דלא הוי לחם עוני[ז] והא דאמרינן בסמוך מאי חלות המסרת חלוט של בעלי בתים משמע דלא הוי לחם מדפטר מן החלה לקמן מיירי בבלילתו רכה כמו שאפרש לפנים[ח] אי נמי הכא בדהדר אפייה בתנור אך קשה דאמרי' בהחולץ (יבמות מ.) אע"ג דחלטיה מעיקרא כיון דהדר ואפייה בתנור או באילפס לחם קרי' ביה ואדם יוצא ידי חובתו בפסח ואומר רבינו תם דהתם נמי מיירי בבלילתו רכה דקודם אפייה לאו לחם הוא כלל ואחר אפייתו הוא דחשיב לחם וחשיב נמי לחם עוני כיון שבלילתו רכה:
ובית

עין משפט נר מצוה

קלד א מיי' פ"ג מהל' מעשר שני הל"ג:
קלה ב מיי' פ"ג מהל' בכורים הלכה ו:
קלו ג מיי' פ"ג מהל' מעשר שני הל' ה:
קלז ד מיי' פ"ד מהל' בכורים הלכה יג:
קלח ה מיי' פ"ה מהל' מלה הל' ג טוש"ע או"ח סי' תנד סעיף ג:
קלט ו מיי' פ"ו מהל' מלה הל' ה טוש"ע או"ח סי' תנד סעיף א:

לעזי רש"י

אישקלדי"ר[אישקלדי"ד]. לחלוט (במים רותחים ונעשה קל כמו סופגניה).

מוסף תוספות

א. נ"א. תימה א"כ הוציא כל ה' מינים וכו'. תוס' שאנץ. ועי' בחי' הר"ן. ב. דאפי' מעשר שני טהור יש לו היתר מושבות, שם. ג. שאין להם היתר מושבות שם, דמה שנאכלים בנוב וגבעון אין זה קרוי היתר מושבות בזמן בית עולמים. תוס' הרא"ש. ד. [ו]מנלן דאתיא כר"ע. תוס' שאנץ. ה. [ו]הוי דריש עוני אנינות. שם. הלכך לא אשכחן תנא דאית ליה דנפיק במעשר שני אלא ר"ע דדריש מצות מצות ריבה. תוס' הרא"ש. ו. ללמד לאכלו חוץ לחומה. תוס' שאנץ. ועיי"ש. ז. משום דהויא מצה עשירה. שם. ח. אבל הכא מיירי כשבלילתו עבה והוי תחילתו עיסה ולחם קרינן ביה אבל לא הוי לחם עוני. תוס' ר"פ.

רבינו חננאל

אוציא חטים ושעורים שיש במינן בכורים, ויהיו החיטין והשעורין פסולין למצה. ופרקינן ת"ל מצות מצות ריבה, אי מצות מצות ריבה אפי' בכורים יצא אדם ידי חובתו בפסח לשום מצה. [נ"א: אוציא חיטים ושעורים שיש במינן בכורים דתנן אין מביאים בכורים חוץ משבעת המינים, ופרשינן בגמ' דהני שבעת המינים הן חטה ושעורה גפן ותאנה ורמון זית ותמרים ת"ל מצות מצות ריבה אפילו בכורים יוצא אדם בהן]. והדר ביה ר' עקיבא והודה לר' יוסי הגלילי דקא ממעיט לבכורים מבכל מושבותיכם, דתניא יכול יהא אדם יוצא בבכורים, ת"ל בכל מושבותיכם תאכלו מצות, מצה הנאכלת בכל מושבות יצאו בכורים שאינן נאכלים בכל מושבות וכו', ולא אשכחן תנא דתני יוצא אדם ידי חובתו במעשר שיני בירושלים אלא ר' עקיבא, אוקימנא לר' עקיבא, וקא ממעיט בכורים ממושבותיכם, ש"מ הדר ביה מההיא, דהתני במעשר שיני מצות מצות ריבה. הילכך חיטין ושעורין אע"פ שיש במינן בכורים כשירים למצה. מאי טעמא דרבנן דפליגי על ר' שמעון דאמרי בכורים אסורים לאונן. ואמרינן דכתיב לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך תירושך ויצהרך וגו', ואמר מר ותרומת ידך אלו הבכורים הקישן הכתוב למעשר, ובמעשר כתיב לא אכלתי באוני ממנו. מה מעשר אסור לאונן אף בכורים אסורין לאונן. ור' שמעון לא מקיש אמר לך התורה קרנהו תרומה, מה תרומה מותרת לאונן, דתניא בהדיא בגמרא יבמות פ' הערל אונן אסור במעשר ומותר בתרומה ובפרה, טבול יום אסור בתרומה ומותר בפרה ובמעשר כו', אף בכורים מותרין לאונן. ושמחה דכתיב בבכורים ושמחת בכל הטוב וגו', לאו למעוטי אונן הוא דאתא, אלא ללמדך שאין מביאין בכורים וקורין אלא עד זמן שמחה והן ימי החג. ת"ר לחם עוני פרט לחלוט ואשישה, יכול לא יצא אדם ידי חובתו אלא בפת הדראה בלבד, כלומר פת סובין שאוכל העני, ת"ל מצות מצות ריבה אפילו כמצת שלמה בשעתו שהיתה סלת יוצא בה, לא מיעטה התורה אלא מצה עשירה כגון חלוט ואשישה, והני מילי בלילה הראשון דגרסינן בירושלמי אמר ר' יהושע בן לוי אותו כזית שאדם יוצא בו ידי חובתו בפסח צריך שלא יהא בו משקין. ר' ירמיה אומר למצוה, ר' יהודה בן פזי אומר לעיכוב. (היתבון) היתנ[יב ר'] בון והתנן חלות תודה ורקיקי נזיר אם עשאן למכור בשוק יוצאין בהן, והא אית בהו משקין, אמר ר' יוסי תמן רביעית היא ומתחלקת לכמה מינין. יוצאין בפסח במצה עבה עד טפח כלחם הפנים, ובמצה נא עד כדי שתיפרס ואל תעשה גידין גידין. ת"ר אין אופין פת עבה בפסח וב"ה מתירין.

מסורת הש"ס

א) [נ"ל אלעזר], ב) ב"מ נג. מכות יט: סנהדרין קיב:, ג) [בכורים פ"ב מ"ב] יבמו' עג., ד) [יבמות שם: מכות יז. חולין קכ: מעילה טו:], ה) [בכורים פ"א מ"ו], ו) ביצה כב: ושם ליתא תיבת ביו"ט, ז) [דף ע:], ח) [ויקרא כב], ט) [דברים כו], י) [ריש כי תבא], כ) [דברים כו], ל) [מהרש"א גורס וא"ת אם כן כו' ואנו לחם בעינן כו' ועי' רש"ל], מ) [דף לח:], נ) [ועי' תוס' זבחים קיט. ד"ה באו],

תורה אור השלם

1. כָּל מַחְמֶצֶת לֹא תֹאכֵלוּ בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם תֹּאכְלוּ מַצּוֹת: שמות יב כ
2. וְכִי יִרְבֶּה מִמְּךָ הַדֶּרֶךְ כִּי לֹא תוּכַל שְׂאֵתוֹ כִּי יִרְחַק מִמְּךָ הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ אֱלֹהֶיךָ לָשׂוּם שְׁמוֹ שָׁם כִּי יְבָרֶכְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ: דברים יד כד
3. וַיִּשָּׂא מַשְׂאֹת מֵאֵת פָּנָיו אֲלֵהֶם וַתֵּרֶב מַשְׂאַת בִּנְיָמִן מִמַּשְׂאֹת כֻּלָּם חָמֵשׁ יָדוֹת וַיִּשְׁתּוּ וַיִּשְׁכְּרוּ עִמּוֹ: בראשית מג לד
4. לֹא תוּכַל לֶאֱכֹל בִּשְׁעָרֶיךָ מַעְשַׂר דְּגָנְךָ וְתִירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ וּבְכֹרֹת בְּקָרְךָ וְצֹאנֶךָ וְכָל נְדָרֶיךָ אֲשֶׁר תִּדֹּר וְנִדְבֹתֶיךָ וּתְרוּמַת יָדֶךָ: דברים יב יז
5. וְשָׂמַחְתָּ בְכָל הַטּוֹב אֲשֶׁר נָתַן לְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ וּלְבֵיתֶךָ אַתָּה וְהַלֵּוִי וְהַגֵּר אֲשֶׁר בְּקִרְבֶּךָ: דברים כו יא
6. וַיְחַלֵּק לְכָל הָעָם לְכָל הֲמוֹן יִשְׂרָאֵל לְמֵאִישׁ וְעַד אִשָּׁה לְאִישׁ חַלַּת לֶחֶם אַחַת וְאֶשְׁפָּר אֶחָד וַאֲשִׁישָׁה אֶחָת וַיֵּלֶךְ כָּל הָעָם אִישׁ לְבֵיתוֹ: שמואל ב ו יט
7. וַיֹּאמֶר יְיָ אֵלַי עוֹד לֵךְ אֱהַב אִשָּׁה אֲהֻבַת רֵעַ וּמְנָאָפֶת כְּאַהֲבַת יְיָ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהֵם פֹּנִים אֶל אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְאֹהֲבֵי אֲשִׁישֵׁי עֲנָבִים: הושע ג א

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה אוציא וכו' בכורים ואין לומר א"כ וכו' דאנן לחם בעינן:

מוסף רש"י

שפודין אותו אפילו בירושלים. לאחר שנכנס, ואע"ג דדרשינן כי ירחק ממך המקום וצרת הכסף בידך, ברחוק מקום אתה פודה וצר ולא בקרוב מקום (סנהדרין קיב:) שאין מעשר טהור נפדה שם, דכתיב כי ירחק ממך וגו' ונתת בכסף ולא כשהיה בירושלים (ב"מ נג:). **ואין שאת אלא אכילה.** והכי קאמר קרא כי ירחק ממך, שיהא מעשר טהור חוץ לירושלים, או אפילו הוא בירושלים אלא שאי אתה יכול לאוכלו שנטמא, ונתת בכסף (מכות יט: ובעי"ז סנהדרין שם). **תרומת ידך אלו ביכורים.** דבעי הבאת מקום כדכתיב (דברים כו) ושמת בטנא והלכת, והתם אשמעינן עשה והכא אשמעינן אזהרת לאו לאוכלן בגבולין, דאילו תרומה ממש קדשי הגבול היא ולא בעיא חומה (יבמות עג:). **מעצרת ועד החג מביא וקורא.** אין קורין מקרא בכורים אלא בזמן שמחה, מעצרת ועד החג, שאדם מלקט תבואתו ופירותיו ויינו ושמנו (דברים כו יא). **אין אופין פת עבה בפסח.** קא סלקא דעתך שאינו יכול לשמרה מהחמיץ (ביצה כב:).

וכמה פת עבה טפח. ואפי' הכי שרו בית הלל אבל טפי מטפח לא: **שכן מצינו בלחם הפנים.** שהוא אסור לבצע חמץ כדאמרינן במנחות (מז.) כל המנחה אשר תקריבו וגו' [ויקרא ב] לרבות לחם הפנים לחימוץ לאזהרה שלא יחמיצו ואפילו הכי עודי דפנותיו טפח דהיינו לחם שהיו לו פנים ואין פנים פחותין מטפח[1]: **אם אמרו.** והתירו עודי טפח: **לזריזין.** כהנים שנקיאין בשימורו שלא יחמיץ יתירו לכל אדם שאינן זריזין: **בפת עמילה.** שאינה ממהרת להחמיץ שעמילתה מעבדתה. עמילה ברייר"א כדתנן (מנחות דף עו.) כל המנחות טעונין שלש מאות שיפה וחמש מאות בעיטה: **בתנור חם.** בכל יום תמיד היו מסיקין תנור של מקדש לאפיית מנחות ולחמי תודה ושל מתכת היה כדאמר בזבחים בפ' דם חטאת (דף לה.): **בעלים יבשים.** שהיו מביאים אותן מיומות החמה כדאמרינן בתענית (דף לא.) מחמשה עשר באב ואילך תשש כחה של חמה ולא היו כורתין עצים למערכה: [2]**פת מרובה.** הרבה חררין ביחד ולאו משום חימוץ נקט לה ובחררין דקיים קאמר ומשום דקא טרח טירחא דלא צריך הוא: **ביחוד.** בינו לבייני. רבינה דר' ירמיה רב רבינה דרב רבינו הקדוש. לישנא אחרינא ביחוד בצרור כמו וידעו ביחוד ששם אדון נגמו (יומא דף נד.): **בלישה.** כשלשין אותה עבה היא העיסה כשהיא כולה ביחד: הכי גרסינן **תניא נמי הכי ב"ש אומרים אין אופין פת עבה בי"ט** ולא גרסינן **בפסח: תניא נמי הכי.** דלאו משום חמץ נקט אלא משום טירחא דהא הכא לא תנא פסח: **ובסריקין המצויירים.** מצות המצויירות ואע"פ שאמרו לכתחלה אסור דיעבד שפיר דמי: **שוהה עליהן.** לגיירן ואין נותנין מהר לתנור ומתמלין: **אפשר יעשה.** הצורה בדפוס ויקבענה בסריק: **כיון.** כלומר מהר בדחיפה אחת: **יאמרו כל הסריקין אסורין ושל בייתוס מותרין.** שהרי רוב נתחומין אין להן אותו דפוס: **לא של כל אדם אמרו.** לאסור דבעל הבית העושה אותן לעצמו אינו חושש לייפותן כל כך ואינו שוהה עליהן: **אלא של נחתומין.** העושין למכור ומקפידין על נויין ושוהין על ליונן: **אילא דאמרי לא של נחתומין אמרו.** לאסור שרגילין ובקיאין בדבר ויש להן דפוסין: **עושין סריקין.** מצויירין כמין רקיקין ובלבד שיהו דקין וקלושין דאין ממהרין להחמיץ אבל לא מציירין את העצים כגלוסקאות דמתוך עודיין מחמיצין בשהייה מועטת: **הסופגנין.** עשויין כספוג: **והדובשנין.** מטוגנין בדבש וכולן מין לחם: **והאיסקריטין.** עשויין כלפיתית דמתרגמינן איסקריטון (שמות טז) שלשין עיסתן רכה מאד: **המסרת.** תרגום של מחבת [יחזקאל ד]: **פטורין מן החלה.** דכתיב (במדבר טו) באכלכם מלחם הארץ והיו לאו לחם עינהו. ולקמיה [ע"ב] מפרש טעמא: **והמדומע.** חולין שנפלה תרומה לתוכן פטור דתרימו תרומה כתיב [במדבר טו] ולא שכבר היה תרומה: **חלוט של בעלי בתים.** אינו נעשה כתקון לחם: ריש לקיש אכולהו קאי ולאו לאפלוגי אדר' יהושע בן לוי אתא: **מעשה אילפס הן.** לפיכך לאו לחם הוא דקא סבר אין לחם אלא האפוי בתנור כדכתיב לחמכם בתנור אחד (ויקרא כו): **והללו.** להכי פטורין לפי שנעשאן בחמה ולא באור: **שהרתיח.** האילפס ואחר כך הדביק בה הלחם דהוה ליה כעין מעשה תנור הלכך חייבין: **הינא.** אינה אפויה כל צורכה. לשון אל תאכלו ממנו גא (שמות יב): **העשויה באילפס.** ואע"ג דלחם בעינן כדכתיב לחם עוני (דברים טז): **מאי מלה הינא.** כלומר כמה תאפה ויהא יולא בה: **שפורסה.** שמשברה. לשון פרוסה: **וכן נעניין לחמי תודה.** אם שחט הזבח עליהן מאחר שנאפת כעין הזה קידש הלחם והתודה כשירה דהואיל[3] וקרמו פניה דתנן במנחות [עח:] כי האי גוונא בעינן: אחד

ובית הלל מתירין וכמה פת עבה א"ר הונא טפח שכן מצינו בלחם הפנים טפח מתקיף לה רב יוסף [4]אם אמרו בזריזין יאמרו בשאינן זריזין אם אמרו בפת עמילה יאמרו בפת שאינו עמילה אם אמרו בעצים יבשין יאמרו בעצים לחים אם אמרו בתנור חם יאמרו בתנור צונן אם אמרו בתנור של מתכת יאמרו בתנור של חרס אמר ר' ירמיה בר אבא שאילית את רבי ביחוד ומנו רב איכא דאמרי [5]רב ירמיה בר אבא אמר רב שאילית את רבי ביחוד ומנו רבינו הקדוש מאי פת עבה [2]פת מרובה ואמאי קרו ליה פת עבה משום דנפישא בלישה ואי בעית אימא באתריה דהאי תנא לפת מרובה פת עבה קרו ליה מאי טעמא אי משום דקא טרח טירחא דלא צריך מאי איריא בפסח אפילו בי"ט נמי אין הכי נמי והאי תנא ביום טוב של פסח קאי תניא נמי הכי בית שמאי אומרים אין אופין פת [6]עבה ביום טוב [7]ובית הלל מתירין [8]ת"ר [9]יוצאין בפת נקיה [7]ובהדראה ובסריקין המצויירין בפסח אע"פ שאמרו אין עושין סריקין המצויירין בפסח אמר רב יהודה דבר זה שאל בייתוס בן זונין לחכמים מפני מה אמרו אין עושין סריקין המצויירין בפסח אמרו לו מפני שהאשה שוהה עליה ומחמצתה אמר להם אפשר יעשנה בדפוס [10]ויקבענה כיון [11]אמרו לו יאמרו כל הסריקין אסורין וסריקי בייתוס מותרין אמר רבי אלעזר בר צדוק פעם אחת נכנסתי אחר אבא לבית רבן גמליאל והביאו לפניו סריקין המצויירין בפסח אמרתי אבא לא כך אמרו חכמים [12]אין עושין סריקין המצויירין בפסח אמר לי בני לא של כל אדם אמרו אלא של נחתומין אמרו איכא דאמרי הכי קאמר ליה לא של נחתומין אמרו אלא של כל אדם א"ר יוסי עושין סריקין [13]כמין רקיקין ואין עושין סריקין [14]כמין גלוסקאות [15] [16]ת"ר הסופגנין והדובשנין ואיסקריטין וחלת המסרת והמדומע פטורים מן החלה מאי חלת המסרת אמר רבי יהושע בן לוי זה חלוט של בעלי בתים אמר ריש לקיש הללו מעשה אילפס הן ורבי יוחנן [17]אמר מעשה אילפס חייבין והללו שעשאן בחמה מיתיבי הסופגנין והדובשנין והאיסקריטין עשאן באילפס חייבין בחמה פטורין תיובתיה דרבי שמעון בן לקיש אמר עולא אמר לך רבי שמעון בן לקיש הכא במאי עסקינן שהרתיח ולבסוף הדביק אבל הדביק ולבסוף הרתיח מאי הכי נמי דפטורין אדתני סיפא עשאן בחמה פטורין ליפלוג וליתני בדידה בד"א כגון שהרתיח ולבסוף הדביק אבל הדביק ולבסוף הרתיח פטורין חסורי מחסרא והכי קתני בד"א שהרתיח ולבסוף הדביק אבל הדביק ולבסוף הרתיח נעשה כמי שעשאן בחמה ופטורין ת"ש[18] [19]יוצאין במצה הינא ובמצה העשויה [20]באילפס הכא נמי שהרתיח ולבסוף הדביק מאי מצה הינא אמר רב יהודה אמר שמואל כל שפורסה ואין חוטין נמשכין הימנה אמר רבא [21]וכן לחמי תודה פשיטא הכא לחם כתיב והכא לחם כתיב מהו דתימא הואיל וכתיב [1]והקריב ממנו אחד

ובית הלל מתירין. טעמא דבית הלל כדאמרינן (גיליה דף יז.) מערמת אפה ואופה תנור מלא בכרות אע"פ שאין לריכה רק לבכר אחד[1] אבל למלאות התנור פעם אחרת ליכא מאן דשרי[2]:

תנא בפסח קאי. תימה דלא משני הכי בריש ערבי פסחים (לקמן לט:) דפריך מאי איריא ערבי פסחים וכו' וי"ל דהתם פריך משבת דהוי בכל שבוע ולא שייך לשנויי דנקט ערבי פסחים משום דתנא בפסח קאי[3] ותנא

תורה אור השלם

1. וְהִקְרִיב מִמֶּנּוּ אֶחָד לְתְרוּמַת יְהוָה לַכֹּהֵן הַזֹּרֵק אֶת דַּם הַשְּׁלָמִים לוֹ יִהְיֶה:
ויקרא ז יד

לעזי רש"י

ברייר"א [בריי"ד]. (לחם) חבוט, נלוש היטב.

מוסף תוספות

א. מפני שהפת יפה בזמן שהתנור מלא. תוס' הרא"ש. ב. [ד]אין לו להניח ערבי שבתות דתדירי בכל שבוע. תוס' לקמן לט:

רבינו חננאל

וטרחינן לאוקמה במצה בפסח, וכמה עבה טפח כעובי לחם הפנים שהיה מצה והיה עביו טפח. ודחינן ואסקינן האי פת עבה פת מרובה היא, ומשום טירחא ובכל יום טוב הוא, ואמאי תנא בפסח משום דבענינא דפסח הוה קאי. תניא נמי הכי ב"ש אומר אין אופין פת עבה ביום טוב וב"ה מתירין. ת"ר יוצאין בפת נקיה והדראה ובסריקין המצויירין ואף על פי שאמרו אין עושין סריקין המצויירין בפסח. ואמרינן מאי טעמא מפני שהאשה שוהה עליהן ומחמצתן. ויעשו בדפוס, ודחו ואמרו אפילו בדפוס אין עושין. וסריקי רבן גמליאל אמר ר' צדוק לר' אלעזר בנו לא של כל אדם אמרו אין עושין אלא של נחתומין דבעו מסקו ליה טפי שהו עלייהו. איכא דאמרי הכי אמר ליה לא של נחתומין אמרו דפקיעי ועבדו לעגל.

הגהות הב"ח

(א) גמ' כמין גלוסקאות תגן התם הסופגנין והדובשנין וכן גי' הר"ן:

גליון הש"ם

גמ' ויקבענה ביון. וכן במתני' פ"ז דתמיד מ"ל פותח כיון. וכן במס' כלה עמוד ובפל על פניו וכיון אבד:

מוסף רש"י

וכמה פת עבה. שסתירו בית הלל (ביצה כב:). **שכן מצינו בלחם הפנים.** שהיא מלה כדאמרינן בכל המנחות בחות מלה (מנחות מז.) ועביו טפח כשמו לחם הפניס, יש לו פנים ואין פנים פחותין מטפח (ביצה כב:). **בזריזין.** של בית גרמו שהיו אומנים וחריזים בדבר (שם). **בפת עמילה.** ברייר"ל בלע"ז, שהיה טעון ג' מאות שיפה, שפשוף בידו, וחמש מאות בעיטה, בגגרוף, שף אחת בועטו שתים, שף שתים בועטו שלש (שם). **בעצים יבשין.** מע"ו בחב היו פוסקין מלכרות עצים למערכה במס' תענית (לא.) ומעצי לשבת העצים היו אופין ומבשלים כל ערבי הקדש (ביצה כב:). **בתנור חם.** שמסיקין אותו בכל יום הן למנחות הן לגלי (שם). **בתנור של מתכת.** במס' זבחים (לה:) אמרינן תנור של מקדש של מתכת היה משום שתי הלחם ולחם הפנים, שאפייתן וקדושתן בתנור, הוה ליה כלי שרת וכלי שרת דחרס לא עבדינן (ביצה שם). **איכא דאמרי.** רב גופיה אמר שאלית את רבי ביחוד (שם). **פת מרובה.** ולאו משום חמץ הוא אלא משום דטרח טירחא יתירא למחר ולוטש אחר (שם). **תניא נמי הכי.** דבשאר יו"ט נמי נחלקו (שם). **ובית הלל מתירין.** שהפת הלל מתירין. שהפת נאפה יפה כשהתנור מלא (שם). **ובהדראה.** קינר (לקמן מ.). **שאל בייתוס בן זונין.** נחתום אחד וביתוס שמו היה לו דפוס אחד מלוייר והיה מושיב לתוכו את הסריק והוא מלייר מיד, אמר להם אפשר יעשנה בדפוס ויקבענה מיד (חולין קח.). **כיון.** מהר בלא טורח. (ב"מ לג.). **יאמרו כל הסריקין אסורין.** כלומר בדייתוס היה יכול לסרוק חלוטין בלי שהוא לפי שהיה לו דפוס, ואעפ"כ אסרו משום דאמרי כל הסריקין כו' (מו"ק יד.). **ובמצה העשויה.** האפויה (מנחות עח:). **ואין חוטין נמשכין הימנה.** דכבר אפויה כל דהו (שם). **וכן לחמי תודה.** אם נאפו כל כך בשעת שחיטת הזבח שפורסה ואין חוטין נמשכין ממנה קדש הלחם (שם). **פשיטא.** דחד דינא אית להו למצה ולחמי תודה, דהכא והכא כתיב לחם (שם).

אלא של כל אדם אמרו דלא בקיעי והני דבי ר"ג פקיעי. ר' יוסי אומר עושין סריקין כמין רקיקין ואין עושין סריקין כגלוסקאות. תנן **התם הסופגנין והדובשנין והאסקריטין וחלת המשרת והמדומע פטורין מן החלה.** מאי חלת המשרת זה חלוט של בעלי בתים שאמרנו למעלה. פירוש חלות שאינן אפויות בתנור אלא על המשרת. שהיא כמו טיגן, ואופין אותן החלות במשרת על ידי שמן, לפיכך נקראות חלות המשרת. כלומר חלות האפויות במשרת. **פירוש** מדומע, פירות שנתקנו ונפלה בהן תרומה נקרא דמוע. **מאי** טעמא הללו פטורין מן החלה, ריש לקיש אמר מפני שהן מעשה אלפס, ואינו קרוי לחם אלא האפוי בתנור. ור' יוחנן אמר אפילו מעשה אלפס חייבין בחלה, והללו לא עשאן באלפס על ידי האור אלא בחמה. ומותבינן לריש לקיש הסופגנין והדובשנין והאסקריטין עשאן באלפס חייבין בחמה פטורין. ומשני כגון שהרתיח האלפס ובסוף הדביק הסופגנין הללו באלפס חייבין. והכי קתני בד"א בשהרתיח ולבסוף הדביק, שנמצאת אפייתן. אבל הדביק ולבסוף הרתיח נעשה כמי שעשאן בחמה ופטורין. **והא** נמי דתני יוצאים במצה נא ובמצה העשויה באלפס, אוקמ' בשהרתיח ולבסוף הדביק. ומצה נא כל שפורסה ואין חוטין נמשכין הימנה, ואילו נגדי מינה חוטי, בצק הוא עדיין ואסירא. דבעינן לחם וליכא. וכן לענין לחמי תודה.